

FOSTERING CIVIC EDUCATION TEACHERS AT HIGH SCHOOLS ON THE METHODS OF EXAMINING AND EVALUATING LEARNING RESULTS IN THE "ECONOMIC EDUCATION" SECTION TOWARDS DEVELOPING THE QUALITY AND CAPACITY OF STUDENTS

Tran Thi Lan*, Nguyen Thi Khuong
TNU - University of Education

ARTICLE INFO		ABSTRACT
Received:	16/4/2021	One of the basic mandates to actualize new general education 2018 is training for teachers who are teaching Civic education on methods of testing and evaluating students oriented for capacity and qualities development. Economic education subject has been supplemented with many new knowledge so there are several challenges in teaching and testing and evaluating students oriented for capacity and qualities development. On the basis of a combination of theoretical research methods, teacher polling by questionnaires, math statistics and survey data processing, the article focuses on clarifying the basic issues that need to be fostered for Civic education teachers in high schools on using and designing tools to testing and evaluating students oriented for capacity and qualities development.
Revised:	29/4/2021	
Published:	29/4/2021	
KEYWORDS		
Fostering		
Economic Education		
Testing and evaluation		
Quality		
Capacity		

BỒI DƯỠNG GIÁO VIÊN GIÁO DỤC CÔNG DÂN Ở CÁC TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG VỀ PHƯƠNG PHÁP KIỂM TRA, ĐÁNH GIÁ KẾT QUẢ HỌC TẬP PHẦN “GIÁO DỤC KINH TẾ” THEO HƯỚNG PHÁT TRIỂN PHẨM CHẤT, NĂNG LỰC HỌC SINH

Trần Thị Lan*, Nguyễn Thị Khuong
Trường Đại học Sư phạm – ĐHTH Thái Nguyên

THÔNG TIN BÀI BÁO		TÓM TẮT
Ngày nhận bài:	16/4/2021	Bồi dưỡng giáo viên Giáo dục công dân về phương pháp kiểm tra, đánh giá học sinh theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực là một trong những yêu cầu căn bản để hiện thực hóa Chương trình Giáo dục phổ thông mới 2018. Nội dung Giáo dục kinh tế được bổ sung nhiều kiến thức mới nên tổ chức dạy học nói chung, kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của học sinh theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực nói riêng đặt ra nhiều thách thức. Trên cơ sở kết hợp các phương pháp nghiên cứu lí luận, thăm dò ý kiến giáo viên bằng bảng hỏi, thống kê toán học và xử lí số liệu khảo sát, bài viết tập trung làm sáng tỏ những vấn đề căn bản cần bồi dưỡng cho giáo viên Giáo dục công dân ở các trường trung học phổ thông về năng lực sử dụng, thiết kế một số công cụ kiểm tra, đánh giá học sinh theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực.
Ngày hoàn thiện:	29/4/2021	
Ngày đăng:	29/4/2021	
TỪ KHÓA		
Bồi dưỡng		
Giáo dục kinh tế		
Kiểm tra, đánh giá		
Phẩm chất		
Năng lực		

* Corresponding author. Email: lannt@tnue.edu.vn

1. Đặt vấn đề

Giáo dục kinh tế là nội dung quan trọng giữ vai trò chủ đạo trong việc hình thành ý thức tự chủ, trách nhiệm và hành vi thực hiện các hoạt động kinh tế phù hợp với chuẩn mực đạo đức cũng như quy định của pháp luật. Trong giai đoạn giáo dục định hướng nghề nghiệp ở trung học phổ thông (THPT), chương trình Giáo dục công dân (GDCC) tập trung vào giáo dục kinh tế và pháp luật. “Đây là môn học mới thể hiện sự khác biệt so với Chương trình giáo dục phổ thông cũ. Tuy nhiên, chính điểm đổi mới này đặt ra thách thức cho các trường đại học đang thực hiện nhiệm vụ đào tạo đội ngũ giáo viên giảng dạy môn học GDCC” [1]. Hiện nay, có nhiều công trình nghiên cứu bàn luận đến việc đổi mới và bồi dưỡng giáo viên về phương pháp kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của học sinh, tiêu biểu như: Tác giả Lưu Khánh Linh với bài viết “Đánh giá kết quả học tập môn học theo chuẩn đầu ra chương trình đào tạo đảm bảo sự liên kết các thành tố của quá trình dạy học”, Tạp chí Giáo dục, số đặc biệt kỳ 1 tháng 5.2020 đã đưa ra quan niệm về đánh giá kết quả học tập của học sinh [2]. Tác giả Hồ Viết Chiến với bài viết “Bồi dưỡng giáo viên giảng dạy môn Giáo dục công dân đáp ứng yêu cầu chương trình giáo dục phổ thông mới ở các trường trung học cơ sở tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu”, Tạp chí Giáo dục, số đặc biệt tháng 6/2018 đã đề cập đến nội dung bồi dưỡng về kiến thức pháp luật cơ bản, về kiến thức kinh tế, về bảo vệ môi trường, tài nguyên, biến đổi khí hậu, về giáo dục gia đình và giáo dục giới tính, về quan hệ quốc tế [3]. Tác giả Nguyễn Thị Lan Anh với bài viết “Đổi mới chương trình và phương pháp đào tạo, bồi dưỡng giáo viên đáp ứng yêu cầu chương trình giáo dục phổ thông mới”, Tạp chí Giáo dục, số đặc biệt kỳ 2 tháng 5/2019 đã khái quát thực trạng và làm rõ nội dung, yêu cầu đổi mới chương trình bồi dưỡng, đào tạo giáo viên hướng đến mục tiêu “chú trọng đến khả năng thích ứng cao đối với yêu cầu đổi mới và phát triển giáo dục; sự thay đổi vai trò của người giáo viên trong xã hội hiện đại. Có thể nói, mục tiêu đào tạo giáo viên vừa phải ổn định ở những giá trị cốt lõi của nghề giáo, vừa trong trạng thái “động” để phát triển những phẩm chất, năng lực mới theo xu thế phát triển của thời đại” [4]. Tác giả Trần Thị Thu Huyền với bài viết “Bồi dưỡng, tập huấn, đào tạo lại giáo viên Giáo dục công dân ở trường trung học phổ thông nhằm đáp ứng việc giảng dạy theo chương trình giáo dục phổ thông mới”, Tạp chí Giáo dục, số đặc biệt kỳ 2 tháng 5/2018. Trên cơ sở khảo sát nhu cầu bồi dưỡng và đào tạo lại của giáo viên GDCC, tác giả Trần Thị Thu Huyền đã nêu quy trình và xác định một số biện pháp để nâng cao hiệu quả của công tác bồi dưỡng [5]. Tác giả Trần Thị Lan với bài viết “Bồi dưỡng năng lực giáo dục kinh tế cho giáo viên GDCC theo chương trình giáo dục phổ thông mới – Những yêu cầu đặt ra từ thực tiễn”, Tạp chí Khoa học và Công nghệ - Đại học Thái Nguyên, tập 225, số 07 năm 2020 đã làm rõ tính tất yếu và các yêu cầu đặt ra đối với công tác bồi dưỡng năng lực giáo dục kinh tế nói chung cho giáo viên GDCC ở các trường THPT [6].

Nhìn chung, những công trình nghiên cứu nêu trên ở những mức độ khác nhau đã làm rõ nội hàm khái niệm đánh giá kết quả học tập; sự cần thiết, nội dung của công tác bồi dưỡng giáo viên GDCC về phương pháp kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của học sinh nhằm đáp ứng việc dạy học theo chương trình giáo dục phổ thông mới. Tuy nhiên, chưa có công trình nghiên cứu nào luận giải một cách cụ thể, sâu sát về yêu cầu, nội dung bồi dưỡng giáo viên GDCC ở trường THPT về kỹ thuật sử dụng phương pháp, hình thức, công cụ kiểm tra, đánh giá năng lực tham gia vào các hoạt động kinh tế của học sinh trung học phổ thông qua môn học Giáo dục kinh tế và pháp luật, đặc biệt là phần kiến thức mới Giáo dục kinh tế. Thực tế cũng cho thấy, hạn chế dễ nhận thấy ở đội ngũ giáo viên GDCC hiện nay là thói quen kiểm tra, đánh giá học sinh theo phương pháp truyền thống, chủ yếu là đo lường mức độ nhận thức của học sinh thông qua kiểm tra viết với hai hình thức tự luận và trắc nghiệm khách quan. Việc đa dạng hóa và kết hợp linh hoạt các phương pháp, công cụ kiểm tra, đánh giá theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực học sinh nói chung và đặc biệt là ở các chủ đề về Giáo dục kinh tế đang là yêu cầu mới mà nhiều giáo viên tỏ ra băn khoăn, lo lắng. Vậy trước thực tiễn đó, công tác bồi dưỡng giáo viên cần chú trọng đến vấn đề gì để chuẩn bị nguồn nhân lực “đủ tâm, đủ tầm” triển khai chương trình môn GDCC ở các trường THPT một cách hiệu quả trong những năm sắp tới? Bài viết sẽ tập trung làm sáng tỏ

vấn đề này từ bình diện khảo sát nhu cầu giáo viên, những nội dung và yêu cầu bồi dưỡng giáo viên GDCTD về phương pháp, công cụ kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của học sinh phần “Giáo dục kinh tế” theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực.

2. Phương pháp nghiên cứu

Trong bài viết này, tác giả sử dụng kết hợp phương pháp nghiên cứu lý luận, điều tra bằng bảng hỏi; thống kê toán học và xử lý số liệu khảo sát 30 giáo viên trực tiếp dạy môn GDCTD ở các trường THPT về nhu cầu, nội dung cần bồi dưỡng về phương pháp kiểm tra, đánh giá kết quả học tập phần “Giáo dục kinh tế” của học sinh ở các trường THPT theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực.

3. Kết quả nghiên cứu

3.1. Một số vấn đề lý luận về phương pháp kiểm tra, đánh giá phẩm chất, năng lực học sinh

Khái niệm phẩm chất

Có thể hiểu, phẩm chất là những tính tốt thể hiện ở thái độ, hành vi ứng xử của con người, cùng với năng lực tạo nên nhân cách con người [7]. Phẩm chất thể hiện qua hành vi ứng xử của con người trong mọi mối quan hệ, biểu hiện trình độ văn hóa, nhân tính và nguyên tắc sống của con người.

Khái niệm năng lực

Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 xác định: “Năng lực là thuộc tính cá nhân được hình thành, phát triển nhờ tổ chức sẵn có và quá trình học tập, rèn luyện, cho phép con người huy động tổng hợp các kiến thức, kỹ năng và các thuộc tính cá nhân khác như hứng thú, niềm tin, ý chí,... thực hiện thành công một loại hoạt động nhất định, đạt kết quả mong muốn trong những điều kiện cụ thể” [8].

Ở một bình diện khác, có thể hiểu, năng lực là thuộc tính cá nhân có sự kết hợp của kiến thức, kỹ năng, kỹ xảo, thái độ, kinh nghiệm, sự sẵn sàng hành động và trách nhiệm cá nhân trong việc thực hiện thành công một hoạt động hay một nhiệm vụ cụ thể.

Phẩm chất, năng lực của học sinh trung học phổ thông

Phẩm chất và năng lực vốn dĩ không phải thuộc tính tâm lý sẵn có trong mỗi cá thể, trái lại nó được hình thành và phát triển thông qua quá trình tiếp nhận và cải biến những tác động của giáo dục.

Nền giáo dục của mỗi quốc gia khác nhau sẽ hướng đến việc bồi dưỡng, phát triển ở người học những phẩm chất, năng lực không hoàn toàn giống nhau. Với Việt Nam, mục tiêu của giáo dục phổ thông hiện nay là tiếp tục phát triển nguồn nhân lực phục vụ sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, đáp ứng những đòi hỏi của quá trình hội nhập và phát triển kinh tế tri thức. Theo đó, Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 đã xác định mục tiêu giúp học sinh phát triển 5 phẩm chất chủ yếu (yêu nước, nhân ái, chăm chỉ, trung thực, trách nhiệm); 6 năng lực chung (tự chủ và tự học; giao tiếp và hợp tác; giải quyết vấn đề và sáng tạo) và 8 năng lực cốt lõi (ngôn ngữ; tính toán; khoa học; công nghệ; tin học; thẩm mỹ; thể chất). Ngoài ra, mỗi môn học cụ thể lại hướng đến phát triển các năng lực riêng mang tính đặc thù.

Chương trình GDCTD nói chung, môn Giáo dục kinh tế và Pháp luật nói riêng sẽ trực tiếp hình thành, phát triển ở học sinh 3 năng lực đặc thù (điều chỉnh hành vi; phát triển bản thân; tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội).

Khái niệm kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của học sinh

Trong hoạt động giáo dục, *kiểm tra* là sự đo lường, thu thập thông tin để có được những phán đoán, xác định xem mỗi học sinh sau khi học đã **nắm được gì** (kiến thức), **làm được gì** (kỹ năng) và **bộc lộ thái độ ứng xử ra sao**, qua đó có được những thông tin phản hồi để hoàn thiện quá trình dạy – học.

Đánh giá là thuật ngữ chỉ quá trình hình thành những nhận định, rút ra những kết luận hoặc phán đoán về năng lực, phẩm chất của người học, hoặc đưa ra những quyết định về việc dạy học dựa trên cơ sở những thông tin đã thu thập được một cách hệ thống trong quá trình kiểm tra.

Kết quả học tập là “tổng thể các biểu hiện phản ánh sự thay đổi trên phương diện nhận thức (cognition), năng lực hành động (competency), thái độ biểu cảm xã hội (attitude) cũng như tương tác xã hội (behavior) mà cá nhân có được thông qua hoạt động học tập tự giác, tích cực, chủ động diễn ra một cách bình thường trong cuộc sống, trong các hoạt động và các mối quan hệ xã hội của mỗi người” [9]. Thực chất “đánh giá kết quả học tập là đánh giá mức độ đạt được của học sinh về phẩm chất và năng lực so với các yêu cầu cần đạt của mỗi lớp học, cấp học nhằm xác định vị trí và ghi nhận sự tiến bộ của mỗi học sinh tại thời điểm nhất định trong quá trình phát triển của bản thân; đồng thời cung cấp thông tin để giáo viên điều chỉnh việc dạy học và cơ quan quản lý giáo dục thực hiện phát triển chương trình” [9].

Như vậy, xét về thực chất, kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của học sinh được xem là quá trình thu thập, xử lý thông tin thông qua các hoạt động quan sát, theo dõi, trao đổi, kiểm tra, nhận xét quá trình học tập, rèn luyện, sự hình thành và phát triển một số phẩm chất, năng lực của học sinh.

3.2. Nhu cầu bồi dưỡng của giáo viên GD CD ở các trường THPT về phương pháp kiểm tra, đánh giá kết quả học tập phần “Giáo dục kinh tế” theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực học sinh

Một là, nhu cầu bồi dưỡng của giáo viên GD CD về phương pháp kiểm tra, đánh giá phát triển phẩm chất, năng lực học sinh trước yêu cầu đổi mới nội dung chương trình môn học

Ở cấp trung học phổ thông, chương trình môn Giáo dục kinh tế và Pháp luật có rất nhiều nội dung mới. Học sinh lớp 10, lớp 11 và lớp 12 được học nhiều chủ đề về giáo dục kinh tế với nhiều kiến thức mới được bổ sung: Sản xuất kinh doanh; Lập kế hoạch tài chính; Lạm phát, thất nghiệp; Thị trường lao động, việc làm và xu hướng tuyển dụng; Ý tưởng kinh doanh và các năng lực cần thiết của người kinh doanh; Đạo đức, văn hoá trong sản xuất kinh doanh; Vai trò của tiêu dùng và văn hoá tiêu dùng Việt Nam; Kế hoạch kinh doanh và cách lập kế hoạch kinh doanh; Quản lý thu, chi gia đình... Đây là những nội dung kiến thức mới mà giáo viên GD CD trước đây chưa từng giảng dạy, do đó, hoạt động kiểm tra, đánh giá phẩm chất, năng lực học sinh gắn với những chủ đề này là khó khăn, thách thức không nhỏ đối với phần lớn giáo viên. Điều này lý giải vì sao, kết quả thăm dò ý kiến giáo viên cho thấy có 26/30 giáo viên GD CD ở các trường THPT (86,7%) đều xác nhận họ gặp khó khăn khi thực hiện đổi mới phương pháp kiểm tra, đánh giá phẩm chất, năng lực học sinh ở các chủ đề mới. Do vậy, nếu không được bồi dưỡng cả về kiến thức và năng lực kiểm tra, đánh giá thì giáo viên không thể thực hiện hoạt động này một cách hiệu quả.

Qua điều tra xã hội học với 30 giáo viên GD CD ở các trường THPT, có 25/30 giáo viên (chiếm 83,3%) cho rằng, cần chú trọng bồi dưỡng phương pháp quan sát; có 15/30 giáo viên (chiếm 50%) khẳng định cần chú trọng bồi dưỡng phương pháp hỏi – đáp (vấn đáp); có 17/30 giáo viên (chiếm 56,7%) xác nhận cần chú trọng bồi dưỡng phương pháp kiểm tra viết; có 24/30 giáo viên (chiếm 80%) có nhu cầu bồi dưỡng phương pháp đánh giá qua hồ sơ học tập/sản phẩm học tập của học sinh.

Như vậy, ở cả 4 phương pháp kiểm tra, đánh giá đều có trên 50% giáo viên xác nhận có nhu cầu bồi dưỡng. Khi trao đổi trực tiếp với 6 giáo viên GD CD ở trường THPT về nhu cầu bồi dưỡng các phương pháp kiểm tra, đánh giá kết quả học tập, giáo dục học sinh phần Giáo dục kinh tế theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực học sinh, kết quả cho thấy: Mặc dù phương pháp vấn đáp và kiểm tra viết được giáo viên sử dụng thường xuyên trước đây để đánh giá kiến thức, kỹ năng, thái độ, tuy nhiên cả 8 giáo viên được trao đổi vẫn bày tỏ những khó khăn nếu phải thực hiện hai phương pháp này để kiểm tra, đánh giá *phẩm chất, năng lực* học sinh. Điều này lý giải vì sao, có tới 50% giáo viên cho rằng có nhu cầu bồi dưỡng về phương pháp vấn đáp và 56,7% giáo viên xác nhận tiếp tục có nhu cầu bồi dưỡng phương pháp kiểm tra viết để đo lường, đánh giá mức độ đạt được của học sinh về phẩm chất, năng lực so với các tiêu chuẩn được xác định.

Hai là, nhu cầu bồi dưỡng của giáo viên GDCD về công cụ kiểm tra, đánh giá kết quả học tập phần “Giáo dục kinh tế” theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực học sinh trước yêu cầu đổi mới mục tiêu giáo dục

Xuất phát từ yêu cầu dịch chuyển đánh giá kiến thức, kỹ năng sang đánh giá phẩm chất, năng lực, nhiều giáo viên chưa thật sự thành thạo trong việc thiết kế và sử dụng các công cụ đánh giá kiểm tra, đánh giá kết quả học tập phần “Giáo dục kinh tế” theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực học sinh. Các chủ đề thuộc phần Giáo dục kinh tế vốn đã là những kiến thức mới, việc xác định năng lực và phẩm chất tương ứng cần hướng đến khi thiết kế kế hoạch dạy học đã là công việc không hề đơn giản và theo đó, việc xây dựng công cụ kiểm tra, đánh giá phát triển phẩm chất, năng lực học sinh ở các chủ đề mới càng trở thành yêu cầu, đòi hỏi cao về năng lực chuyên môn của đội ngũ giáo viên GDCD ở các trường THPT trong những năm sắp tới. Nếu không kịp thời bồi dưỡng thì giáo viên sẽ gặp nhiều khó khăn, thậm chí là cả rào cản về tư duy do thói quen ngại đổi mới đưa lại.

Về vấn đề này, kết quả thăm dò ý kiến của 30 giáo viên GDCD ở trường THPT cho thấy: có 26/30 (chiếm 87%) giáo viên tỏ ra lúng túng khi xây dựng và thiết kế các công cụ đánh giá kết quả học tập của học sinh theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực. Điều này cho thấy, việc bồi dưỡng giáo viên về kỹ thuật xây dựng công cụ đánh giá là điều cần thiết, đáp ứng yêu cầu của chính đội ngũ nhà giáo trước việc triển khai chương trình GDCD nói chung và phần Giáo dục kinh tế nói riêng ở các trường THPT trong thời gian tới.

3.3. Những yêu cầu đặt ra đối với công tác bồi dưỡng giáo viên GDCD về phương pháp kiểm tra, đánh giá kết quả học tập phần “Giáo dục kinh tế” theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực học sinh

Một là, yêu cầu đặt ra đối với việc bồi dưỡng giáo viên về xu hướng đổi mới phương pháp kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của học sinh theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực.

Mặc dù, đây không phải là vấn đề hoàn toàn mới nhưng việc nhận diện bản chất, yêu cầu của kiểm tra, đánh giá phẩm chất, năng lực học sinh vẫn còn nhiều vấn đề cần được giáo viên nhận thức thấu đáo. Cốt lõi của công tác bồi dưỡng là phải giúp giáo viên nhận diện tường tận sự khác biệt căn bản giữa kiểm tra, đánh giá kiến thức, kỹ năng và kiểm tra, đánh giá năng lực. Nếu như kiểm tra, đánh giá kiến thức, kỹ năng chú trọng đến đo lường mức độ tái hiện, ghi nhớ kiến thức thì kiểm tra, đánh giá phẩm chất, năng lực phải chú trọng “kết hợp giữa đánh giá bằng nhận xét và đánh giá bằng điểm số, cần nhận xét sự tiến bộ về thái độ, hành vi, kết quả học tập môn học sau mỗi học kỳ, cả năm học” [8].

Công tác bồi dưỡng cần giúp mỗi giáo viên nắm vững một số quan điểm hiện đại về kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của học sinh theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực: Đánh giá phẩm chất, năng lực học sinh cần được xem là quá trình tương tác giữa giáo viên và học sinh để thu thập minh chứng về phẩm chất, năng lực, đồng thời sử dụng các chuẩn đánh giá để đưa ra kết luận về mức độ đạt được của học sinh so với yêu cầu cần đạt về phẩm chất, năng lực. Mặt khác, quá trình đánh giá được chuyển đổi từ đánh giá một chiều sang đánh giá đa chiều với sự tham gia đánh giá của nhiều chủ thể.

Qua bồi dưỡng, giáo viên cần nhận thức rõ rằng, đánh giá phẩm chất, năng lực học sinh tập trung vào đánh giá thái độ, cách ứng xử của học sinh trước những vấn đề, tình huống cụ thể và đánh giá kết quả thực hiện hành vi được quy chuẩn theo các mức độ, tiêu chí xác định. Đánh giá phẩm chất, năng lực học sinh cần lấy mục tiêu điều chỉnh hoạt động dạy - học, đánh giá vì sự tiến bộ của người học là cơ bản. Theo đó, đánh giá được quan niệm là hoạt động học tập và đánh giá vì học tập. Kết quả đánh giá không nhằm so sánh giữa các học sinh mà là cung cấp cho học sinh và giáo viên những phản hồi về mặt mạnh, mặt yếu để học sinh điều chỉnh hoạt động học và giáo viên điều chỉnh hoạt động dạy ở giai đoạn tiếp theo. Qua bồi dưỡng, giáo viên cũng cần nắm vững, hiểu sâu và sử dụng kết hợp được nhiều hình thức đánh giá (quan sát, hỏi - đáp, hồ sơ học tập/sản phẩm học tập của học sinh hoặc kiểm tra viết) với nhiều công cụ đánh giá đa dạng, được thực hiện ở mọi thời điểm của quá trình dạy học, giáo dục.

Hai là, những yêu cầu đặt ra đối với việc bồi dưỡng giáo viên GDCD ở trường THPT về các phương pháp kiểm tra, đánh giá kết quả học tập phần Giáo dục kinh tế theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực học sinh

Có thể nói, kỹ năng lựa chọn phương pháp kiểm tra, đánh giá phẩm chất, năng lực học sinh phần giáo dục kinh tế là vấn đề được giáo viên quan tâm và có nhu cầu bồi dưỡng. Theo kết quả điều tra xã hội học, phần lớn giáo viên nhận thấy tính cần thiết được bồi dưỡng về phương pháp, hình thức kiểm tra, đánh giá học sinh theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực. Trong đó, thứ bậc ưu tiên của các phương pháp kiểm tra, đánh giá cần được bồi dưỡng có sự khác nhau, điều đó cho thấy, nhu cầu bồi dưỡng của giáo viên là không hoàn toàn đồng nhất, phản ánh tính phong phú, nhiều chiều trong nhu cầu của đội ngũ giáo viên. Nhưng nhìn chung, có thể khái quát ở các vấn đề cơ bản dưới đây (xem Bảng 1).

Bảng 1. Các phương pháp kiểm tra, đánh giá học sinh theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực cần được bồi dưỡng cho giáo viên GDCD ở trường THPT

TT	Các phương pháp	TS	Tính cần thiết			Tổng điểm (Σ)	Điểm trung bình chung ($\bar{X}$)	Thứ bậc
			Rất cần thiết (3đ)	Cần thiết (2đ)	Không cần thiết (1đ)			
1	Phương pháp quan sát	30	9 30%	14 46,7%	7 23,3%	62	2,06	2
2	Phương pháp hỏi - đáp	30	5 16,7%	19 63,3%	6 20%	59	1,97	4
3	Phương pháp kiểm tra viết	30	7 23,3%	17 56,7%	6 20,0%	61	2,03	3
4	Phương pháp đánh giá qua hồ sơ học tập/ sản phẩm học tập	30	21 70,0%	8 26,7%	1 3,3%	80	2,67	1

(Nguồn: Kết quả khảo sát của tác giả năm 2020)

Theo bảng 1, có thể thấy giáo viên có nhu cầu bồi dưỡng cao ở phương pháp đánh giá qua hồ sơ học tập/sản phẩm học tập (xếp thứ bậc 1); Phương pháp quan sát (xếp thứ bậc 2) trong tương quan so sánh với phương pháp vấn đáp và kiểm tra viết. Do vậy, công tác bồi dưỡng giáo viên GDCD ở các trường THPT cần chú trọng đến hai phương pháp, kiểm tra này. Đặc biệt vấn đề đặt ra là cần thiết kế, tổ chức các hoạt động thực hành để giáo viên được trực tiếp vận dụng lý thuyết vào thực tiễn. Qua đó, giáo viên mới có thể phát hiện được những khó khăn, hạn chế thường mắc, từ đó tự điều chỉnh theo hướng tích cực.

Khi bồi dưỡng giáo viên năng lực sử dụng phương pháp quan sát hay phương pháp đánh giá qua hồ sơ học tập/sản phẩm học tập ở phần “Giáo dục kinh tế”, cần chú trọng bồi dưỡng giáo viên kỹ năng quan sát (quan sát quá trình và quan sát sản phẩm), kỹ năng thiết kế các công cụ tương thích với mục tiêu đánh giá, tương thích với yêu cầu cần đạt và các chỉ báo về hành vi thể hiện phẩm chất, năng lực ở từng nội dung, chủ đề bài học thuộc lĩnh vực giáo dục kinh tế. Đây là phần kiến thức đặc thù thích hợp để hình thành và phát triển ở học sinh năng lực tự chủ, giải quyết vấn đề và sáng tạo, cùng với đó là năng lực điều chỉnh hành vi; phát triển bản thân; tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội. Những năng lực này cần được kiểm tra, đánh giá thông qua các chỉ báo về hành vi của học sinh liên quan đến các chủ đề giáo dục kinh tế, đặc biệt là các vấn đề: Sản xuất kinh doanh; Lập kế hoạch tài chính; Ý tưởng, kế hoạch kinh doanh và các năng lực cần thiết của người kinh doanh; Đạo đức, văn hoá trong sản xuất kinh doanh; văn hoá tiêu dùng Việt Nam và quản lý thu, chi gia đình... Có thể xem đây là yêu cầu cần được đảm bảo để tạo chuyển biến trong công tác đổi mới phương pháp kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của học sinh.

Ba là, những yêu cầu đối với việc bồi dưỡng giáo viên GDCD ở trường THPT về kỹ thuật thiết kế công cụ kiểm tra, đánh giá kết quả học tập phần “Giáo dục kinh tế” theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực học sinh

Việc bồi dưỡng giáo viên GDCC ở trường THPT cần coi trọng việc thiết kế công cụ kiểm tra, đánh giá kết quả học tập, giáo dục để tiến tới đảm nhiệm được việc dạy toàn bộ môn học theo hướng phát triển năng lực học sinh. Trước hết, khóa học bồi dưỡng cần giúp giáo viên xác định rõ những yêu cầu cụ thể của từng công cụ kiểm tra, đánh giá. Ở bài viết này sẽ tập trung làm rõ những yêu cầu cơ bản đối với một số công cụ kiểm tra, đánh giá được phần lớn giáo viên GDCC ở trường THPT có nhu cầu được bồi dưỡng khi triển khai thực hiện dạy học phần “Giáo dục kinh tế” như: Sổ ghi chép các sự kiện thường nhật; Hồ sơ học tập/sản phẩm học tập của học sinh; Phiếu đánh giá theo tiêu chí (thang đo).

Sổ ghi chép các sự kiện thường nhật: Giáo viên cần nhận thức được rằng, đây không phải công cụ kiểm tra, đánh giá thường xuyên, áp dụng phổ biến cho mọi giờ học hoặc hoạt động giáo dục. Công cụ kiểm tra, đánh giá này sẽ có ưu thế nổi trội và thích hợp khi giáo viên quan sát và thường được tập trung vào những học sinh có những biểu hiện đặc biệt để ghi nhận sự tiến bộ về phẩm chất, năng lực hoặc để phát hiện những khó khăn, hạn chế của học sinh. Từ đó giúp giáo viên nắm bắt được thông tin để kịp thời động viên hoặc kịp thời tìm biện pháp giúp học sinh khắc phục khó khăn, hạn chế trong học tập và rèn luyện.

Với phần “Giáo dục kinh tế”, khi sử dụng Sổ ghi chép các sự kiện thường nhật, giáo viên cần thu thập thông tin về phẩm chất, năng lực học sinh thông qua thái độ, hành vi đối với các vấn đề như sản xuất kinh doanh, việc làm và xu hướng tuyển dụng; ý tưởng kinh doanh và các năng lực cần thiết của người kinh doanh; đạo đức, văn hoá trong sản xuất kinh doanh; vai trò của tiêu dùng và văn hoá tiêu dùng Việt Nam; kế hoạch kinh doanh và cách lập kế hoạch kinh doanh; quản lý thu, chi gia đình.

Hồ sơ học tập/sản phẩm học tập của học sinh: Đây là công cụ đánh giá có nhiều ưu điểm và phù hợp với việc đo lường năng lực học sinh, nhất là năng lực giáo dục kinh tế. Hồ sơ học tập/sản phẩm học tập của học sinh bao gồm phiếu học tập, phiếu làm việc cá nhân, phiếu điều tra, phiếu rèn luyện, phiếu báo cáo cá nhân/ báo cáo nhóm hoặc hiện thực được cải biến, nhất là những kết quả của các hoạt động cá nhân, hoạt động nhóm về các chủ đề giáo dục kinh tế trong chương trình GDCC cấp THPT. Những sản phẩm này được giáo viên quan sát trực tiếp hoặc gián tiếp qua video, ảnh chụp.

Phiếu đánh giá theo tiêu chí: Xuất phát từ thực tế, môn GDCC trước nay chưa được chú trọng đánh giá bằng phiếu đánh giá (thang đo), để đo lường mức độ tiến bộ, mức độ đạt được về phẩm chất, năng lực học sinh đòi hỏi công tác bồi dưỡng giáo viên GDCC cần tạo các hoạt động để mỗi giáo viên được thực hành việc thiết kế các phiếu đánh giá theo tiêu chí với việc mô tả thành mức độ rõ ràng ở mỗi yêu cầu cần đạt hay mỗi chỉ báo về về hành vi và phẩm chất, năng lực của học sinh. Khi thiết kế phiếu đánh giá theo tiêu chí đòi hỏi giáo viên phải nắm vững các dạng thang đo (thang đo dạng số, thang đo dạng đồ thị), đặc biệt là thang đo dạng đồ thị có mô tả.

Với thang đo dạng số, khi thiết kế giáo viên cần đưa ra các con số chỉ mức độ biểu hiện của một phẩm chất, năng lực của học sinh. Thông thường, mỗi con số chỉ mức độ được mô tả bằng lời. Thang đo dạng số được sử dụng khi những đặc điểm, phẩm chất đưa ra có thể được phân loại thành một số lượng nhất định các mức độ và có sự thống nhất về giá trị mà mỗi con số đại diện.

Ví dụ: Hãy chỉ ra mức độ học sinh tham gia vào buổi thảo luận chung của lớp bằng cách khoanh tròn vào những con số tương ứng.

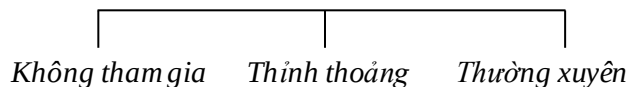
1 2 3 4 5

Trong đó: 5 – rất tích cực, 4 – tích cực, 3 – bình thường; 2 – ít tích cực, 1 – không tham gia.

Với thang đo dạng đồ thị, cần bồi dưỡng để giáo viên thành thực việc thiết kế thang đo để chỉ mức độ học sinh tham gia vào các nhiệm vụ học tập, qua đó đánh giá phẩm chất, năng lực học sinh.

Ví dụ: Hãy chỉ ra mức độ học sinh tham gia vào các hoạt động chung của lớp bằng cách đánh dấu X vào bất cứ điểm nào trên đoạn thẳng dưới mỗi câu hỏi

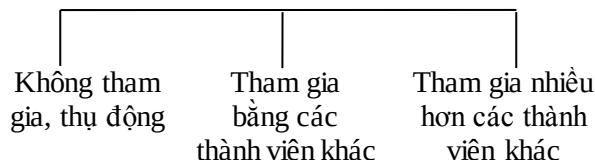
1. Học sinh tham gia vào các hoạt động của lớp như thế nào?

Với thang đo dạng đồ thị có mô tả, cần chú trọng bồi dưỡng việc sử dụng những cụm từ mô tả để xác định các mức độ trên đoạn thẳng. Giáo viên cần thấy rằng, sự mô tả này chỉ ra những khác biệt trong biểu hiện hành vi của học sinh ở những mức độ khác nhau. Đây là dạng thang đo cần được sử dụng phổ biến trong nhà trường. Nó giải thích rõ ràng cho giáo viên và học sinh những hành vi cụ thể tương ứng với những mức độ được đánh giá và hướng tới hành vi tốt nhất cần phải đạt tới. Việc mô tả càng chi tiết thì việc đánh giá càng chính xác.

Ví dụ: Hãy chỉ ra mức độ học sinh tham gia vào buổi thảo luận chung của lớp bằng cách đánh dấu X vào bất cứ điểm nào trên đoạn thẳng dưới mỗi câu hỏi. Ở phần nhận xét hãy ghi thêm những gì giải thích cho cách đánh giá của bản thân.

1. Học sinh tham gia thảo luận ở mức độ nào?

Bốn là, bồi dưỡng giáo viên về quy trình kiểm tra, đánh giá kết quả học tập phần “Giáo dục kinh tế” theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực học sinh

Yêu cầu đặt ra của công tác bồi dưỡng giáo viên trên bình diện này cần đảm bảo để mỗi giáo viên nắm bắt và vận dụng thuần thục quy trình kiểm tra đánh giá theo các bước:

Bước 1. Xác định mục tiêu bài học (yêu cầu cần đạt của chủ đề dạy học, trong đó phải xác định rõ phẩm chất và năng lực cần phát triển ở học sinh qua bài học).

Bước 2. Căn cứ vào kế hoạch và các hoạt động dạy học được thiết kế, giáo viên xác định mục đích kiểm tra, đánh giá

Bước 3: Lựa chọn phương pháp kiểm tra, đánh giá.

Bước 4: Lựa chọn công cụ đánh giá tương thích.

Bước 5: Thiết kế công cụ kiểm tra, đánh giá

Bước 6: Tiến hành kiểm tra, đánh giá và phản hồi kết quả đánh giá.

Ví dụ với chủ đề “Lập kế hoạch tài chính” trong chương trình Giáo dục kinh tế và pháp luật” lớp 10 .

Bước 1. Xác định yêu cầu cần đạt: Nêu được khái niệm kế hoạch tài chính cá nhân và tầm quan trọng của việc lập kế hoạch tài chính cá nhân; lập được kế hoạch tài chính của cá nhân, kiểm soát được tài chính cá nhân. Với yêu cầu cần đạt nêu trên, giáo viên cần xác định được trọng tâm kiểm tra, đánh giá học sinh ở chủ đề này là phẩm chất trách nhiệm, năng lực tự chủ và năng lực điều chỉnh hành vi.

Bước 2: Xác định mục đích kiểm tra, đánh giá: Đo lường mức độ đạt được về phẩm chất trách nhiệm trong xây dựng và thực hiện kế hoạch tài chính; đo lường mức độ đạt được về năng lực tự chủ trong lập kế hoạch, thực hiện kế hoạch tài chính của cá nhân và năng lực điều chỉnh hành vi (điều chỉnh hoạt động tài chính theo kế hoạch đã lập).

Bước 3: Lựa chọn phương pháp kiểm tra, đánh giá. Với những phẩm chất, năng lực nêu trên, giáo viên cần thiết phải sử dụng phương pháp quan sát, đánh giá qua sản phẩm học tập của học sinh. Bởi vì năng lực lập kế hoạch tài chính và kiểm soát tài chính cá nhân của học sinh chỉ có thể được đánh giá qua *quan sát quá trình* về thái độ học tập để đo lường mức độ đạt được về phẩm chất trách nhiệm của học sinh; đồng thời phải dùng phương pháp *quan sát sản phẩm* (kế hoạch tài chính của cá nhân được lập ra) để đo lường năng lực tự chủ, điều chỉnh hành vi kiểm soát tài chính của học sinh.

Bước 4: Xác định công cụ đánh giá tương thích. Ở ví dụ này, giáo viên cần sử dụng 3 công cụ: Sổ ghi chép các sự kiện thường nhật (tập trung vào những học sinh cần giúp đỡ đặc biệt hoặc các học sinh có biểu hiện tiến bộ về phẩm chất và năng lực liên quan đến bài học); Thang đo hoặc phiếu quan sát để thu thập thông tin về kết quả học tập của học sinh theo những tiêu chí được mô tả thành mức độ rõ ràng về phẩm chất trách nhiệm, năng lực tự chủ và điều chỉnh hành vi.

Bước 5: Thiết kế công cụ đánh giá theo tiêu chí đã xác định (Bao gồm Sổ ghi chép các sự kiện thường nhật tập trung vào những học sinh cần giúp đỡ đặc biệt hoặc các học sinh có biểu hiện tiến bộ về phẩm chất và năng lực liên quan đến bài học; Thang đo và phiếu quan sát).

Bước 6: Tiến hành kiểm tra và phản hồi kết quả đánh giá.

4. Kết luận

Để đảm bảo thực hiện tốt việc triển khai chương trình GDCD mới trong thực tiễn cần thực hiện đồng bộ rất nhiều giải pháp, từ sự lãnh đạo, quản lý ở các cấp đến việc chuẩn bị điều kiện, nhân lực cho hoạt động giáo dục ở các cơ sở. Công tác bồi dưỡng giáo viên GDCD về kiểm tra, đánh giá không chỉ góp phần nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ của đội ngũ nhà giáo mà còn là điều kiện đảm bảo chất lượng, hiệu quả thực sự của hoạt động đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục trước yêu cầu đòi hỏi của thực tiễn hiện nay. Kết quả nghiên cứu là tư liệu tham khảo cho việc thực hiện bồi dưỡng giáo viên GDCD trước yêu cầu triển khai chương trình môn Giáo dục kinh tế và Pháp luật sau năm 2020.

TÀI LIỆU THAM KHẢO/ REFERENCES

- [1] M. A. Nguyen and T. H. L. Nguyen, "Renovation of legal education content in the bachelors degree program in political education of Thai Nguyen University of Education to meet the requirements of the new general education curriculum," *TNU Journal of Science and Technology*, vol. 179, no. 3, pp. 85-89, 2018.
- [2] K. L. Luu, "Evaluation of the learning results according to the curriculum output standards to ensure the linkage of the elements of the teaching process," *Education Magazine*, special issue May 1, pp. 67-72, 2020.
- [3] V. C. Ho, "Fostering teachers of civic education to meet the requirements of a new general education program in middle schools in Ba Ria - Vung Tau province," *Journal of Education*, special issue June 2018, pp. 246-249, 2018.
- [4] T. L. A. Nguyen, "Changing training programs and methods, retraining to meet the requirements of new programs on general education information," *Education Magazine*, special issue for 2 months May 2019, pp. 23- 26, 2019.
- [5] T. T. H. Tran, "Fostering, training, retraining civic education teachers in high schools to meet the teaching of the new general education program," *Education Magazine*, special issue of May 2, pp. 60-63, 2018.
- [6] T. L. Tran, "Fostering economic education capacity for teachers Citizen education according to new educational information program - Requirements made from practice," *TNU Journal of Science and Technology*, vol. 225, no. 07, pp. 484-490, 2020.
- [7] Ministry of Education and Training, *New general education program. Issued together with Circular No.32/2018/TT-BGDĐT December 26, 2018 of the Minister of Education and Training*, 2018.
- [8] Minister of Education and Training, *Circular No. 26/2020 Amending and supplementing a number of conditions for pricing and grading junior high school students and high school students, issued together with Circular No. 58/2011/TT-BGDĐT dated 12 months 12 year 2011 of the Minister of Education and Training*, 2020.
- [9] Minister of Education and Training, *Citizen Education Information Dissemination Program (Enclosed with the Circular No.32/2018/TT-BGDĐT dated December 26, 2018 of the Minister of Education and Training)*, Hanoi, pp. 53- 54, 2018.